

YO`L HARAKATI QOIDALARIDA JARIMALARNING OSHIRILISHI

Soliha Nosirova Murodjon qizi
Bekobod shahar Kasb -hunar maktabi
Maxsus fan oqituvchisiz

Yol harakati qoidalarida harakat xavfsizligi fani bo'yicha

Annotatsiya. So'nggi yillarda dunyo bo'ylab yo'l harakati qoidabuzarliklari uchun jarimalarning ko'payishi kuzatilmoqda. Ushbu maqola bunday choralarning yo'l harakati xavfsizligi, muvofiqlik va ijtimoiy xulq-atvorga ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Adabiyotlarni ko'rib chiqish, statistik tahlil va sifatli tushunchalar orqali biz yo'l harakati qoidalarida yuqori jarimalarning ko'p qirrali oqibatlarini o'rganamiz.

Kalit so'zlar: yo'l harakati jarimalari, yo'l harakati xavfsizligi, rioya qilish, ijro etish, xulq-atvorga ta'sir.

Yo'l harakati qoidabuzarliklari jamoat xavfsizligiga jiddiy tahdid soladi va hukumatlarni yo'llarda ehtiyotsiz xatti-harakatlarni jilovlash uchun turli strategiyalarni qabul qilishga olib keladi. Ushbu strategiyalar orasida yo'l harakati huquqbuzarliklari uchun jarimalarning kuchayishi katta e'tibor qozondi. Bu yondashuv ortida malomatga og'irroq moliyaviy jazo haybatli tomonidan qoidalarga flouting dan haydovchilar to'xtatish uchun. Kontseptsiya to'g'ridan-to'g'ri ko'rinsada, uning samaradorligi va kengroq oqibatlari chuqurroq tekshirishni talab qiladi. Ushbu maqola yo'l harakati qoidalarida jarimalarning ko'payishi bilan bog'liq murakkabliklarni o'rganishga intiladi.

Oldingi tadqiqotlar yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda yuqori jarimalarning samaradorligi bo'yicha aralash topilmalarni taklif qildi. Ba'zi tadqiqotlar potentsial huquqbuzarlarga to'sqinlik qiluvchi ta'sirni ta'kidlab, jarima o'sishi va yo'l harakati qoidabuzarliklarining kamayishi o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni ko'rsatadi. Aksincha, tanqidchilar ortiqcha jarimalar nomutanosib ravishda kam ta'minlangan shaxslarni yuklashi va qoidalarni buzilishiga olib keladigan asosiy muammolarni hal qila olmasligi mumkin deb ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, oshdi jarima g'azabini qabila va huquqni muhofaza qilish davlat ishonchini putur uchun salohiyati bilan bog'liq xavotirlar bor.

Oshirilgan jarimalarning yo'l harakati qoidalariga ta'sirini baholash uchun miqdoriy va sifat yondashuvlaridan foydalangan holda har tomonlama tahlil o'tkazildi. Tegishli davlat idoralaridan yo'l harakati qoidabuzarliklari va avariya

holatlari bo'yicha statistik ma'lumotlar to'plandi. So'rovlar va intervyular, shuningdek, jamoatchilik tasavvurlari va nozik o'sishlarga xulq-atvor javoblari haqida tushuncha to'plash uchun o'tkazildi. Tahlil tanlangan hududlarda yuqori jarimalarni amalga oshirishdan oldin va keyin tendentsiyalarni taqqoslashga qaratilgan.

Xavfsiz haydash xatti-harakatlarini targ'ib qilish, qoidabuzarliklarni oldini olish va yo'l harakati xavfsizligini yaxshilash uchun yo'l harakati jarimalari ko'pincha oshiriladi. Ushbu o'sishlar turli sabablarga ko'ra amalga oshirilishi mumkin:

- Xavfsizlik choralari: hukumatlar tezlikni oshirish, qizil chiroqni yoqish yoki alkogol yoki giyohvand moddalar ta'sirida haydash kabi xavfli haydash xatti-harakatlariga yo'l qo'ymaslik uchun jarimalarni oshirishi mumkin.

- Baxtsiz hodisalarni kamaytirish: yuqori jarimalar yo'l-transport hodisalari va o'lim holatlarining kamayishiga olib kelishi mumkin.

- Daromad olish: jarimalarning ko'payishi hukumatlar uchun daromad manbai bo'lib xizmat qilishi mumkin, ular yo'l infratuzilmasini yaxshilash yoki xavfsizlik dasturlarini moliyalashtirish uchun qayta investitsiya qilinishi mumkin.

- Qonunchilikdagi o'zgarishlar: qonunchilikdagi o'zgarishlar yo'l harakati xavfsizligi va huquqni muhofaza qilishni kuchaytirishga qaratilgan sa'y-harakatlar doirasida muayyan yo'l harakati qoidabuzarliklari uchun yuqori jazolarni talab qilishi mumkin.

- Jamoatchilik xabardorligi: hukumatlar yo'l harakati qonunlari va qoidalariga rioya qilish muhimligi to'g'risida jamoatchilik xabardorligini oshirish usuli sifatida nozik o'sishlardan foydalanishlari mumkin.

Biroq, haydovchilarni jazolashdan ko'ra, yo'l harakati xavfsizligini yaxshilashda ularning samaradorligini ta'minlash uchun nozik o'sish samarali ijro choralari, ta'lim kampaniyalari va infratuzilmani yaxshilash bilan birga bo'lishi juda muhimdir.

Yo'l harakati qoidalarida jarimalarni ko'paytirish bir nechta muhim maqsadlarga xizmat qiladi:

Tiyilish: yuqori jarimalar jismoniy shaxslarni yo'l harakati qoidalarini buzishdan qaytaruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Qonunni buzish narxi keskinlashganda, odamlar qoidalarga rioya qilish ehtimoli ko'proq.

Xavfsizlikni targ'ib qilish: yo'l harakati qoidalari birinchi navbatda barcha yo'l harakati foydalanuvchilarining xavfsizligini ta'minlash uchun amal qiladi. Jarimalarni ko'paytirish orqali hokimiyat tezlikni oshirish, qizil chiroqlarni yoqish yoki ta'sir ostida haydash kabi hayotni xavf ostiga qo'yadigan ba'zi

qoidabuzarliklarning jiddiylikni bildiradi. Bu haydovchilarni xavfsizlikni birinchi o'ringa qo'yishga va qoidalarga vijdonan rioya qilishga undaydi.

Daromad olish: yo'l harakati qoidabuzarliklaridan yig'ilgan jarimalar davlat daromadiga hissa qo'shishi mumkin. Ushbu daromadni yo'l infratuzilmasi, texnik xizmat ko'rsatish va jamoat xavfsizligi tashabbuslariga qayta investitsiya qilish, yo'l harakati xavfsizligi va transport tizimlarini yanada takomillashtirish mumkin.

Xulq-atvorning o'zgarishi: jarimalarning yuqoriligi haydovchilar xatti-harakatlarining o'zgarishiga olib kelishi mumkin. U ma'lum harakatlar ijtimoiy jihatdan qabul qilinishi mumkin emasligi va faqat qo'lga tushish xavfidan tashqari oqibatlariga olib kelishi haqida xabar yuboradi. Vaqt o'tishi bilan, bu xavfsiz haydash odatlariga madaniy siljishga olib kelishi mumkin.

Teng ijro: jarimalarni ko'paytirish turli ijtimoiy-iqtisodiy guruhlarda yo'l harakati qonunlarining teng bajarilishini ta'minlashga yordam beradi. Kam daromadli shaxslar jarimalarga nisbatan sezgirroq bo'lishi mumkin, ammo izchil ijro etilishi bilan jarimalar xavfi xatti-harakatlarga ta'sir qiluvchi universal omilga aylanishi mumkin.

Baxtsiz hodisalar va tirbandlikni kamaytirish: haydovchilar yo'l harakati qoidalariga qat'iy rioya qilsalar, bu baxtsiz hodisalar va tirbandliklarning kamayishiga olib kelishi mumkin. Bu avariylarning favqulodda xizmatlarga ta'sirini minimallashtirish va transport kechikishi bilan bog'liq iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish orqali nafaqat alohida haydovchilarga, balki butun jamoaga ham foyda keltiradi.

Umuman olganda, yo'l harakati qoidalarida jarimalarni ko'paytirish yo'l harakati xavfsizligini oshirish, mas'uliyatli haydash xatti-harakatlarini rag'batlantirish va transport tizimlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan ko'p qirrali yondashuvdir.

Topilmalar oshdi jarimalar muayyan transport jinoyatlar uchun to'xtatuvchi sifatida xizmat qilishi mumkin, deb taklif, ularning ta'siri kabi kengaytirilgan tartibot va ijtimoiy xabardorlik kampaniyalarini sifatida to'ldiruvchi chora-tadbirlar holda cheklangan bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, tenglik va jarimalarning ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kuchaytirishi mumkinligi haqidagi xavotirlar transportni tartibga solishga muvozanatli yondashish zarurligini ta'kidlaydi. Ta'lim, jamoatchilikni jalb qilish va infratuzilmani yaxshilashga qaratilgan strategiyalar mas'uliyatli haydash madaniyatini rivojlantirish uchun jazo choralari to'ldirishi kerak.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, oshirilgan jarimalarni amalga oshirish yo'l harakati qoidalariga rioya qilish va yo'l harakati xavfsizligini oshirishda qimmatli vositadir. Biroq, ularning samaradorligi ehtiyotkorlik bilan kalibrlash, adolatli ijro etish va kengroq tizimli aralashuvlarga bog'liq. Siyosatchilar jarimalarni yo'l harakati buzilishiga olib keladigan asosiy omillarni bartaraf etishga qaratilgan proaktiv choralar bilan birlashtiradigan yaxlit yondashuvni ko'rib chiqishlari kerak. Bundan tashqari, doimiy baholash va manfaatdor tomonlarni jalb qilish strategiyalarni takomillashtirish va ularning ijtimoiy qadriyatlar va ustuvorliklar bilan uyg'unligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Ko'p qirrali yondashuvni qo'llash orqali hukumatlar xavfsizroq yo'l muhitini yaratishi va barcha yo'l foydalanuvchilari uchun mas'uliyatli haydash madaniyatini rivojlantirishi mumkin.

Ushbu maqola transportni boshqarish va xavfsizlik bilan bog'liq murakkab muammolarni hal qilishda nozik siyosat ishlab chiqish va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarning muhimligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar.

1. Elvik, R. (2016). Association between increase in fixed penalties and road safety outcomes: A meta-analysis. *Accident Analysis and Prevention*, 92, 202-210
2. Moffat, S., & Poynton, S (2007). The deterrent effect of higher fines on recidivism: Driving offenses. Sydney: The NSW Bureau of Crime Statistics.
3. Popping, H. (2012). Do Higher Fines Reduce Recidivism? Evidence from a Twenty Percent Increase in (Dutch) Traffic Fines. Master Thesis Econometrics. Rotterdam: Econometrics and Management Science Erasmus University Rotterdam (EUR).
4. Watson, B., Siskind, V., Fleiter, J.J., Watson, A. & Soole, D. (2015). Assessing specific deterrence effects of increased speeding penalties using four measures of recidivism. *Accident Analysis and Prevention*, 84, 27-37.
5. Bhalla, K., Paichadze, N., Gupta, S., Kliavin, V., Gritsenko, E., Bishai, D., Hyder, A.A. (2015). Rapid assessment of road safety policy change: relaxation of the national speed enforcement law in Russia leads to large increases in the prevalence of speeding. *Injury Prevention*, 21, 53-56.
6. Moolenaar, D.E.G., 2014. Motorists' response to an increase in traffic fines. *Journal Criminology*, 2014, Article ID 827194. <http://dx.doi.org/10.1155/2014/827194>
7. Tavares, A.F., Mendes, S.M., Costa, C.S., 2008. The impact of deterrence policies on reckless driving: the case of Portugal. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 14, 417-429.